CORONASCENARIO'S DOORDACHT

Handreiking voor noodzakelijke keuzes

Bijdrage van de Nederlandse Sportraad

Doordenking van de scenario's voor topsport, sport en bewegen

VERANTWOORDING

De scenario's komen uit de gezamenlijke rapportage 'Coronascenario's doordacht: Handreiking voor noodzakelijke keuzes'. Deze gezamenlijke studie is tot stand gekomen onder coördinatie van de WRR, in nauwe samenwerking met de Gezondheidsraad, de Raad van State, de Raad voor het Openbaar Bestuur en de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving. Daarnaast leverden de volgende organisaties een bijdrage: Adviesraad Internationale Vraagstukken, Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie, College voor de Rechten van de Mens, KNAW (inclusief De Jonge Akademie), Nederlandse Sportraad, Onderwijsraad, Raad voor Cultuur, Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming en Sociaal-Economische Raad (in de vorm van betrokkenheid kroonlid).

In dit document staan de algemene beschrijvingen per scenario, die als basis dienen voor de doordenking van alle raden, gevolgd door de bijdrage van de Nederlandse Sportraad op het gebied van topsport, sport en bewegen. Deze bijdrage werd in de zomer van 2022 voorbereid en geschreven door Mariette van der Voet (secretaris-directeur) en Annet Tiessen-Raaphorst (adviseur), in afstemming met de raadsleden.

OVER SCENARIO'S

Het verloop van de coronapandemie is onzeker. Tegelijkertijd hebben veel mensen behoefte aan voorspelbaarheid om meer grip op de situatie te krijgen. Die behoefte is begrijpelijk. De realiteit is echter dat we niet weten hoe de toekomst met corona eruit zal zien. Het denken in scenario's is een manier om met deze onzekerheid om te gaan. Bij scenariodenken gaat het niet om de vraag welk scenario het meest waarschijnlijk is, maar om het nadenken over welke knelpunten en mogelijkheden naar voren komen in de verschillende scenario's. Door dit te doordenken, kunnen ook beleidskeuzes en stappen worden onderscheiden die nu genomen kunnen worden om beter voorbereid te zijn op de onvoorspelbare toekomst. Zo'n grondige denkoefening vergt tijd en ruimte. Als er te snel gestuurd wordt op een duidelijke uitkomst of als er alleen gekeken wordt naar de lichtste scenario's, is de blik te nauw om echt open te staan voor andere mogelijkheden en levert scenariodenken minder op. De opgave is dan ook niet gering: het vraagt om voorbij te gaan aan de eigen weerstand – zeker tegen de ernstigere en op het oog minder waarschijnlijke scenario's – en bereid te zijn om serieus stil te staan bij uiteenlopende toekomstbeelden.

SCENARIO I: VERKOUDHEID

COVID-19 leidt in dit scenario voor de meeste mensen alleen tot lichte klachten. Er bestaat onder de bevolking een brede immuniteit tegen infectie, en de ernst van de heersende coronavariant is gering. Voor het grootste deel van de bevolking gaat het leven gewoon door. Maar niet voor iedereen. Mensen die medisch kwetsbaar zijn voor het coronavirus zijn nog extra voorzichtig en mensen met post-COVID ervaren nog dagelijks de gevolgen van hun eerdere besmetting. Er is ruimte om te werken aan herstel, maar de gezondheidsgerelateerde, economische en sociale gevolgen zijn nog lang merkbaar. Vanuit de overheid gelden er in dit scenario geen maatregelen tegen verspreiding van het virus. Wel gelden er basisadviezen als handen wassen, hoesten en niezen in de elleboog, thuisblijven en testen bij klachten, en zorgen voor voldoende frisse lucht. (Re)vaccinatie tegen COVID-19 hoeft vanuit het oogpunt van publieke gezondheid in dit scenario niet via een publiek programma te worden aangeboden. Vanuit het oogpunt van gedrag en communicatie kan het wel belangrijk zijn om de mogelijkheid voor vaccinatie ook in dit scenario te bieden, om de vrijwillige keuze die mensen op dit gebied hebben te handhaven.

Sport en bewegen

Een gezonde leefstijl is van belang voor de volksgezondheid. Sport en bewegen zijn onderdeel van die gezonde leefstijl en helpen om niet alleen de fysieke, maar ook de mentale en sociale gevolgen van de pandemie te voorkomen en te beperken.[1] Gebleken is dat sporters die tijdens de *lockdowns* zijn afgehaakt, moeite hebben om weer actief te worden. Vooral jongeren en mensen met een lagere sociaaleconomische status of een slechtere gezondheid zijn gestopt, terwijl voldoende bewegen bij deze groepen al een aandachtspunt was.[2] Er zijn grote achterstanden, ook in motorische vaardigheden en zwemvaardigheid van kinderen[3], die de sportbranche en het onderwijs in het Verkoudheidsscenario samen moeten wegwerken. Om ook mensen met een chronische aandoening zo fit mogelijk te krijgen, waaronder mensen met het post-covidsyndroom, is herstelzorg inclusief beweegzorg nodig.[4]

Topsport en evenementen

Topsporters bereiden zich voor op evenementen en competities, in Nederland en internationaal. Zij nemen daarbij – zelf of in teamverband – de benodigde voorzorgmaatregelen. Bezoekers zijn welkom bij wedstrijden en evenementen met inachtneming van de basisadviezen. De evenementensector organiseert de uitgestelde evenementen van de afgelopen jaren: zowel topsport- als breedtesportevenementen, zoals de Nijmeegse Vierdaagse of marathons. Mogelijk leidt het terugbetalen van NOW-gelden (tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid), de inning van vouchers door bezoekers (van wedstrijden en evenementen die eerder niet zijn doorgegaan) en de uitgestelde terugbetaling van belastingen tot financieringsproblemen bij evenementenorganisatoren, waaronder ook de betaald voetbal

[1] Ministerie van VWS 2018
[2] Pulles et al. 2021; RIVM 2022
[3] Vrieswijk et al. 2022; Hollander en Hoekman 2022.
[4] Beweegzorg kan worden geleverd door fysiotherapeuten of gespecialiseerde fitnesscentra.

organisaties. Gelet op de onzekere toekomst en de lange aanlooptijd die nodig is, zullen minder evenementenorganisatoren *bids* uitbrengen op toekomstige EK's en WK's. Het bedrijfsrisico is te groot. Evenementen zullen worden georganiseerd in die landen waar de overheid de branche steunt.

Sportbranche en overheid

Sportbranche en overheden zorgen samen voor de fijnmazige sportinfrastructuur die Nederland rijk is. Om Nederland weer in beweging te brengen en de fitheid en weerbaarheid van de bevolking te verbeteren, moeten zij de handen inéén slaan.[5] Sport- en beweegvoorzieningen zullen moeten openblijven en daarom worden gerekend tot essentiële dienstverlening (Wet publieke gezondheid). Een groot deel van de sportaanbieders is echter nog aan het herstellen van de afgelopen jaren: de terugloop in het aantal sporters, de uitgestelde betaling aan de belastingdienst en de toegenomen energielasten vormen vooral voor binnensporten en commerciële sportaanbieders een groot vraagstuk. Dit leidt mogelijk tot faillissementen of een hogere prijs voor sport, waarmee de drempel om te sporten juist hoger wordt.

[5] Nederlandse Sportraad 2020

SCENARIO II: GRIEP+

In dit scenario krijgen we te maken met jaarlijkse oplevingen van COVID-19. Er zit een zekere regelmaat en voorspelbaarheid in deze oplevingen, hoewel de piek het ene jaar hoger kan zijn of later kan beginnen dan in het andere jaar. De reden is dat de ernst van de variant, het gedrag van mensen en de werkzaamheid van de bestaande immuniteit per jaar kunnen verschillen. Deze piek komt boven op of naast de 'normale' griepgolf. Bij besmetting hebben de meeste mensen een mild tot matig ziekteverloop. Door herhaalde blootstelling bouwen zij immuniteit op. Mensen uit kwetsbare groepen (bv. mensen met andere medische aandoeningen of een hoge leeftijd) hebben een verhoogd risico op een ernstig ziektebeloop van COVID-19, met ziekenhuisopname of overlijden tot gevolg. Om de impact van COVID-19-pieken zo veel mogelijk te dempen, zullen specifieke groepen, zoals medisch kwetsbaren en zorgpersoneel, jaarlijks een COVID-19-vaccinatie aangeboden krijgen, zoals dat ook nu het geval is voor de griep.[6]

In de zomer kan het leven grotendeels doorgaan, terwijl mensen in de winter hun gedrag aan de aanwezigheid van het virus zullen aanpassen.[7] Het herstel van diverse sectoren is lastiger, omdat in het coronapiekseizoen steeds opnieuw een golf van besmettingen moet worden opgevangen – met alle maatschappelijke gevolgen van dien. Tijdens een coronapiek worden maatregelen overwogen (bv. mondkapjes dragen, afstand houden en voornamelijk thuiswerken). Maar ook zonder overheidsmaatregelen zal er een sterk seizoenseffect zijn, omdat mensen hun gedrag aanpassen aan de nieuwe realiteit. De voorspelbaarheid van de golven betekent ook dat besmettingspieken en de gevolgen ervan in dit scenario worden beschouwd als een regulier bedrijfsrisico, vergelijkbaar met de omgang met griepachtige virussen.

Sport en bewegen

Sport- en beweegvoorzieningen blijven in het Griep+ scenario open om de bevolking fysiek, mentaal en sociaal gezond te houden, ook tijdens oplevingen van het virus. Wel worden hygiëne- en ventilatiemaatregelen doorgevoerd en is specifieke aandacht nodig voor groepen die geen gebruik kunnen of durven maken van het gebruikelijke sport- en beweegaanbod. Zo kunnen sportaanbieders aparte uren inrichten voor ouderen of mensen met een chronische aandoening in een veilige, hygiënische en geventileerde omgeving. Het belangrijkste is dat sport en bewegen mogelijk blijft in ieder georganiseerd of ongeorganiseerd verband. Mogelijk wordt de organisatie van de competitie een uitdaging als sporters zelf ziek worden: teams hebben dan te weinig spelers om de wedstrijd door te laten gaan of er zijn geen coaches of scheidsrechters beschikbaar. De sportbranche zal hiermee flexibel moeten omgaan, bijvoorbeeld door inhaalwedstrijden te organiseren of dispensatiespelers te tolereren. Als virusuitbraken met grote voorspelbaarheid terugkeren, bijvoorbeeld als winterpiek, dan zou de sportbranche de

[6] Voor het bepalen welke doelgroep in aanmerking komt voor (re)vaccinatie worden criteria gebruikt die samenhangen met het doel van het verminderen van ernstige ziekte en sterfte (leeftijd), maar mogelijk ook met andere doelen zoals het voorkomen van maatschappelijke ontwrichting (vitale beroepen). Zie Gezondheidsraad 2020; Gezondheidsraad 2022a.

[7] De jaarlijkse piek hoeft zich natuurlijk niet in de winter voor te doen. Deze kan zich ook op een ander moment voordoen of er kunnen tweejaarlijkse pieken zijn (Devlin 2022). Maar in dit scenario hebben we aangenomen dat het gaat om jaarlijkse pieken in de winter.

competitie hierop preventief kunnen aanpassen (langere winterstop, kort-cyclische of kleinschalige, lokale competities).

Topsport en evenementen

Topsporters kunnen trainen en aan wedstrijden deelnemen, maar zullen zelf de nodige voorzorgmaatregelen willen treffen. Een coronabesmetting bij topsporters leidt immers onmiddellijk tot *no show*. Mogelijk willen topsporters in deze fase trainen en leven in 'bubbels'. Dit heeft uiteraard wel gevolgen voor hun privéleven en sociale contacten. Topsportwedstrijden en evenementen kunnen doorgaan met publiek; hygiënemaatregelen, ventilatie en gecontroleerde in/uitstroom van publiek zijn in *fieldlab*-situaties de aangewezen middelen gebleken om uitbraken te voorkomen.[8] Een grote meerderheid van de bezoekers is bereid aan preventieve maatregelen voor coronaproof georganiseerde evenementen mee te werken.[9]

Sportbranche en overheid

Sportaanbieders (zowel commercieel als verenigingsaanbod) blijven open en nemen de adviezen en maatregelen in acht die tijdens een piek gelden. Ventilatiemogelijkheden voor binnensportaccommodaties vormen een aandachtspunt, hiervoor is een overheidsimpuls nodig die mogelijk gekoppeld kan worden aan renovatie en verduurzaming van accommodaties. Sportaanbieders en gemeenten werken samen om sport en bewegen voor kwetsbare groepen mogelijk te maken. Sportaanbieders zorgen voor aangepast sport- en beweegaanbod en gemeenten ondersteunen de toegankelijkheid voor en participatie van kwetsbare groepen vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), zodat sportaanbieders (onrendabele) tijdsloten en kleinere groepen mogelijk kunnen maken.[10]

[8] Fieldlab evenementen 2021.
[9] Hover en Heijnen 2022.
[10] De NLsportraad heeft eerder berekend welke kosten zijn gemoeid met het vergroten van de toegankelijkheid van sport vanuit de Wmo (Nederlandse Sportraad 2021).

SCENARIO III: EXTERNE DREIGING

Het coronavirus is in Nederland en de meeste Europese landen redelijk onder controle. Mensen hebben immuniteit opgebouwd door het doormaken van infectie en/of vaccinatie en er gaan geen nieuwe, ernstige varianten rond. In een aantal landen buiten de EU is de verspreidingsgraad van het virus wel hoog en leiden mutaties soms tot nieuwe, besmettelijke en virulente varianten.[11] Dit heeft ontwrichtende gevolgen voor de samenleving en de economie in deze landen, die zich ook internationaal doen voelen. Nederland zal proberen een nieuwe gevaarlijke variant zo lang mogelijk buiten de deur te houden door strenge grensbewaking.[12] Wanneer nodig moet het besluit om grenzen te sluiten binnen enkele uren genomen kunnen worden. Een snelle grenssluiting heeft grote gevolgen voor persoonlijke en zakelijke reizen en internationale handel. Mensen kunnen familie in het buitenland niet bezoeken. Instellingen die voor hun activiteiten afhankelijk zijn van internationaal verkeer moeten hun activiteiten aanpassen. Bedrijven kunnen problemen krijgen met de toelevering van producten; dit kan een prijsopdrijvend effect hebben of leiden tot schaarste op diverse terreinen. Ook de export zal geraakt worden, met grote gevolgen voor de Nederlandse economie, die sterk afhankelijk is van internationale handel.[13] Digitale alternatieven kunnen slechts een deel van de weggevallen internationale activiteiten opvangen.

In dit scenario gaan de buitengrenzen van de EU dicht en hebben we te maken met tijdelijke grenssluitingen binnen de EU, afhankelijk van de effectiviteit van de sluitingen van de buitengrenzen van de EU. De overheid stelt maatregelen aan de grens in om introductie van een nieuwe variant te voorkomen of in ieder geval te vertragen; te denken valt aan verplichte quarantaine na reizen en het testen van potentieel besmette mensen. Andere verplichtende maatregelen zijn in principe niet nodig, maar als het virus ergens het land binnenkomt, kunnen er lokaal heel stevige maatregelen genomen worden om verspreiding de kop in te drukken. Om een strategie van 'intensief indammen' te kunnen handhaven, zal effectief bron- en contactonderzoek nodig zijn, evenals controle op het naleven van de quarantaine- en isolatieregels. Het succes van deze maatregelen zal bepalend zijn voor de uiteindelijke omvang van een uitbraak.

Sport en bewegen

In het scenario 'externe dreiging' blijven sport- en beweegvoorzieningen in Nederland open. Wel is er constant dreiging van een uitbraak en daarmee onzekerheid. Uitgangspunt blijft dat sport en bewegen belangrijk zijn voor een fysiek, mentaal en sociaal gezonde bevolking. Een deel van de bevolking zal de externe dreiging als beangstigend ervaren en zich daardoor ook binnen het nog veilige Nederland anders gaan gedragen. Door het vermijden van activiteiten buitenshuis,

[11] "Hoe groter het aantal SARS-CoV-2-infecties wereldwijd is, hoe meer kans dat er varianten ontstaan waartegen de huidige vaccins een verminderde of helemaal geen bescherming meer geven." Coutinho 2021; Eguia et al. 2021.

[12] Het omgekeerde kan natuurlijk ook gebeuren, dat er juist in Nederland of Europa een gevaarlijke variant ontstaat en dat daarom de grenzen worden gesloten.

[13] CBS 2021.

waaronder sport en bewegen, voelen mensen zich eenzaam en kan hun psychische gezondheid verslechteren.

Topsport en evenementen

Oplevingen van het coronavirus in andere landen heeft grote invloed op het beoefenen van topsport en het organiseren van internationale wedstrijden en evenementen. Een mogelijkheid is dat topsporters zich organiseren in Europese of mondiale bubbels in landen waar ze (vooralsnog) veilig kunnen verblijven. Dit vraagt offers van de topsporters, die lang van huis zullen zijn. Reisbewegingen van topsporters moet mogelijk blijven.[14] Mogelijk spelen dilemma's rondom wel of niet vaccineren van topsporters.[15] Internationale sportfederaties zullen de regie moeten nemen en afstemmen met nationale overheden en sportkoepels.[16] Voor de organisatie van met name eenmalige evenementen (EK's en WK's) is een lange aanlooptijd nodig; het is de vraag of deze op korte termijn naar veilige landen te verplaatsen zijn.
Als evenementen en toernooien niet doorgaan, missen topsporters inkomsten uit start- en prijzengelden, sponsoring en mediarechten. Buitenlands toerisme voor het bezoek van sportevenementen in Nederland of bezoek van Nederlanders aan evenementen in het buitenland is niet mogelijk. De inschatting is dat de Nederlandse evenementen door binnenlands toerisme toch voldoende inkomsten genereren.

Sportbranche en overheid

In dit scenario is vooral belangrijk hoe de sportbranche en overheid samenwerken op het gebied van topsport en evenementen. Als de situatie in Nederland veilig is, zou overwogen kunnen worden om buitenlandse sporters een uitzonderingspositie te geven en in ons land internationale bubbels rond topsport te faciliteren en incidenteel evenementen te hosten – wellicht anders of kleinschaliger georganiseerd dan oorspronkelijk de bedoeling was. Tijdige besluitvorming van de overheid en overheidssteun zijn daarbij wel onontbeerlijk: financieel, maar ook bijvoorbeeld voor het toelaten van topsporters uit andere landen. Daarnaast is het, net als in het griep +-scenario, belangrijk dat sportaanbieders en overheden zich samen inspannen om kwetsbare groepen en sporters die uit angst wegblijven, zoveel mogelijk te faciliteren.

[14] Vergelijk de uitzonderingsregeling die al geldt voor topsporters (Ministerie van Justitie 2022)
[15] Zoals de discussie rondom de deelname van Djokovic aan de Australian Open in 2022.
[16] Vergelijk de situatie in het schaatsen, waar een aantal internationale wedstrijden achtereen werd gehouden in Heerenveen (Oosterwijk 2021)

SCENARIO IV: CONTINUE STRIJD

In dit scenario ontstaan er steeds nieuwe virusvarianten die aan de bestaande immuniteit (door vaccins of doorgemaakte infectie) ontsnappen. Er wordt wereldwijd gevaccineerd en er worden nieuwe vaccins ontwikkeld, maar het is een kat-en-muisspel. Het virus muteert sneller dan vaccins ontwikkeld, geproduceerd en toegepast kunnen worden. Hierdoor komt de samenleving steeds weer voor onvoorspelbare en grote oplevingen van het virus te staan. De zorg dreigt overspoeld te raken en alle sectoren kampen met een hoog ziekteverzuim. De hele samenleving wordt steeds opnieuw hard geraakt.

Het volledige repertoire aan maatregelen dat we de eerste twee jaar van de pandemie hebben gezien, ligt in dit scenario op tafel. Er zullen lastige afwegingen moeten worden gemaakt tussen terugkerende strenge maatregelen met grote maatschappelijke impact – en mogelijk maatschappelijk verzet – en het laten rondgaan van het virus met als gevolg een groot aantal ziekte- en sterfgevallen, verzuim en het vastlopen van de hele zorgketen. Ook in dat geval is de maatschappelijke impact groot. In de samenleving wordt hier heel verschillend over gedacht, wat kan leiden tot toenemende maatschappelijke spanningen. Internationaal gezien kan dit scenario ertoe leiden dat landen nauwer gaan samenwerken en kiezen voor een gecoördineerde aanpak bij de bestrijding van het virus. Het is ook mogelijk dat de voortdurende strijd ertoe leidt dat landen naar binnen keren en dat beleid en aandacht vooral gericht zijn op virusbestrijding in het eigen land.

Sport en bewegen

In dit scenario moet ook de sport periodiek rekening houden met verregaande maatregelen waaronder *lockdowns*. Sport en bewegen is en blijft belangrijk voor de weerbaarheid en fitheid van de bevolking. Maar de continue strijd en wisseling van maatregelen maken sporters en ook de sportbranche murw, met het gevaar dat het percentage van de bevolking dat voldoende beweegt terugvalt.[17] Maatregelen dienen zich vooral richten op randzaken (kleedkamers, kantines, geen publiek langs de lijn) en zo min mogelijk de sportbeoefening zelf te beperken.[18] Een andere optie is binnensporten naar buiten te verplaatsen. Voor jeugd en jongeren, die mentaal het meest te lijden hebben onder maatregelen en *lockdowns*, zouden sport- en beweegvoorzieningen sowieso open moeten blijven.[19]

Topsport en evenementen

Topsporters kunnen alleen nog in bubbels trainen en aan wedstrijden deelnemen. In diverse landen variëren de uitbraken en maatregelen, waardoor de organisatie van evenementen, de internationale samenwerking en reisbewegingen een grote uitdaging vormen. Wedstrijden en

[17] Grubben en Hoekman 2021

[18] Volgens de sportsector is bijvoorbeeld het testbeleid bij sportverenigingen niet handhaafbaar gebleken; een tegengesteld effect had de avond*lockdown* (meer mensen op de vierkante meter in de toegestane uren), en grote gevolgen heeft het invoeren van 1,5 meter (teamsporten, contactsporten, groepsgrootte).

[19] RVS, NLsportraad, SER en RSJ 2022.

evenementen zonder publiek zijn technisch mogelijk, maar zonder de inkomsten van consumenten en sponsoren economisch niet haalbaar. Voor evenementen die alleen via de media te volgen zijn, bestaat nog geen lucratief verdienmodel. Bij sommige sporten is al geëxperimenteerd met het vastleggen van prestaties zonder fysiek aanwezige tegenstanders, zoals in de paardensport en bij crossfit.[20] Maar veel takken van sport zijn hiervoor niet geschikt.

Sportbranche en overheid

Gemeenten nemen de regie om optimale benutting van sportaccommodaties en buitenruimte mogelijk te maken voor sport en bewegen, met een liefst zo gelijkmatige spreiding van activiteiten en sporters over zoveel mogelijk uren van de dag.[21] Sportaanbieders flexibiliseren het sport- en beweegaanbod, en bieden alternatieven waarmee mensen onder begeleiding in beweging blijven. Scholen, werkgevers en zorginstellingen stellen leerlingen, werknemers en cliënten in de gelegenheid om voldoende te bewegen. De overheid verklaart een dagelijks uurtje bewegen of sporten tussen de bedrijven door tot de norm. Eventuele beperkingen leggen een grote druk op het voortbestaan van topsport en sportaanbieders. De Rijksoverheid zou een stimuleringssubsidie kunnen instellen waarbij sportaanbieders worden beloond als zij zorgen voor innovatieve verdienmodellen in de topsport en flexibel sport- en beweegaanbod in de breedtesport. Mensen blijven zo langer sporten én de sporteconomie blijft mede gefinancierd worden door de consumenten.

[20] Zoals online dressuurproeven en organisatie van CrossFit Games.

[21] In negen van de tien gemeenten zijn tijdens *lockdowns* ad hoc buitenaccommodaties gedeeld, maar naarmate de situatie langer duurde, bleken er meer nadelen aan te kleven (aansprakelijkheid, drukte, precario voor ondernemers), zie ook Heijnen en Hoekman 2020.

SCENARIO V: WORST CASE

Door mutaties van het virus wordt COVID-19 dodelijker. Het virus circuleert wereldwijd en eist jaarlijks meer slachtoffers, in alle leeftijdscategorieën.[22] Iedereen is potentieel kwetsbaar. Mensen die de infectie hebben doorgemaakt of gevaccineerd zijn, zijn slechts voor beperkte tijd beschermd tegen het doormaken van ernstige COVID-19 en worden weer snel vatbaar voor herinfectie. Vaccins zijn af en toe beschikbaar, maar het virus muteert sneller dan de vaccins ontwikkeld, geproduceerd en toegepast kunnen worden. Na een aantal jaren zal het virus minder hevig gaan rondwaren en zal de pandemie wellicht 'uitdoven', maar voordien zal nog langere tijd sprake kunnen zijn van hevige uitbraken waarbij iedereen risico loopt op een ernstig of zelfs dodelijk ziekteverloop.

De samenleving en de economie maken een lange periode van ernstige ontwrichting door. Bepaalde sectoren zijn economisch niet meer levensvatbaar. De landen om ons heen voeren hun eigen strijd om de maatschappij draaiende te houden. Alle denkbare maatregelen die kunnen bijdragen aan het beperken van het aantal sterfgevallen en het in stand houden van de zorg en andere vitale sectoren liggen op tafel, inclusief zeer strenge lockdowns. Tegelijkertijd probeert de overheid de economie draaiende te houden en de basisbehoeften van de samenleving (zorg, voedsel, energie) te waarborgen. Omdat de angst voor het virus groot is, zullen mensen ook zelf verregaande acties ondernemen om zich ertegen te beschermen. Fysieke sociale contacten blijven in sterke mate beperkt en veel mensen gaan alleen voor noodzakelijke activiteiten de deur uit. De beschikbaarheid en het kunnen benutten van moderne digitale faciliteiten worden cruciaal voor het functioneren in de lockdownsamenleving.

Sport en bewegen

Ook in een worstcasescenario geldt nog steeds dat bewegen essentieel is voor de volksgezondheid. In dit scenario zijn sportaccommodaties echter gesloten en zijn er geen groepsactiviteiten of evenementen. Sporters kunnen alleen individueel of in klein (gezins)verband sporten en bewegen, thuis of in de openbare ruimte. Daarnaast moet 1:1 (para-)medische begeleiding van patiënten door fysiotherapeuten en gecertificeerde sportaanbieders mogelijk blijven. Ook zijn er online loop- en fietsevenementen waaraan sporters individueel kunnen deelnemen. De overheid voert publiekscampagnes. Toch haken grote groepen Nederlanders in dit scenario af en komen zij op de bank te zitten, zoals ook is gebeurd bij voorgaande *lockdowns* – bij lager opgeleiden meer dan bij hoger opgeleiden.[23] Lang niet alle Nederlanders zoeken compensatie voor hun afnemende sport- en beweeggedrag. De verregaande vermindering van de mogelijkheden en het ontbreken van sociale verbanden hebben verslechtering van de fysieke, mentale en sociale gezondheid tot gevolg.

[22] Virussen worden op den duur over het algemeen minder dodelijk, maar niet uit te sluiten is dat het SARS-CoV-2 - hier een uitzondering op kan zijn; zie bijvoorbeeld The Economist 2021. Ook de Scientific Advisory Group for Emergencies (SAGE) in het Verenigd Koninkrijk sluit een gevaarlijkere variant niet uit (Haseltine 2021; SAGE 2021).

[23] Grubben en Hoekman 2021

Topsport en evenementen

In een worstcasescenario kan ook de beoefening van topsport stil komen te vallen. In dat geval zijn ook voor topsporters de sportvoorzieningen dicht en kunnen zij niet in groepsverband trainen of aan wedstrijden deelnemen. Topsporters groeien over hun top heen of haken af, nieuwe talenten kunnen zich niet ontwikkelen. In het slechtst denkbare geval zijn er in nationaal en internationaal verband geen competities, toernooien en evenementen meer en verliest de bevolking deze lichtpuntjes in het dagelijks leven. Inkomsten uit media, sponsoring en van publiek drogen op, waardoor faillissementen in alle niet-gesubsidieerde topsport (evenementen, betaald voetbal, commerciële ploegen, individuele topsporters) volgen.

Sportbranche en overheid

De Rijksoverheid en de sportbranche voeren aanhoudend publiekscampagnes waarbij de bevolking rechtstreeks wordt aangesproken op het belang van een gezonde leefstijl en voldoende bewegen, en waarin de nadruk steeds ligt op wat er wél kan. Ook zorgverzekeraars belonen beweeggedrag van de bevolking, bijvoorbeeld via een stappenteller.
Gemeenten creëren zoveel mogelijk beweegmogelijkheden in de buitenruimte en stellen buitensportaccommodaties open voor individuele sporters. Sportaanbieders ontwikkelen digitale mogelijkheden en bieden hun training en coaching online aan. Het verdienmodel hierachter laat echter weinig ruimte door de concurrentie van vele gratis verkrijgbare filmpjes op internet. Als de situatie lang aanhoudt, zullen zonder overheidssteun dan ook vele faillissementen volgen.

OVERKOEPELENDE LESSEN VOOR TOPSPORT, SPORT EN BEWEGEN

Sport en bewegen zijn een basisbehoefte

Sport en bewegen behoren tot de basisbehoeften van de bevolking. Sport en bewegen hebben een positieve invloed op zowel de fysieke, sociale als mentale weerbaarheid en vitaliteit van de bevolking. Daarnaast is er een rechtstreeks verband tussen sport en bewegen en de immuunfitheid van de bevolking, en mogelijk zelfs de effectiviteit van vaccinaties.[24]

Eerste uitgangspunt is sport en bewegen in alle scenario's mogelijk te houden en zoveel mogelijk Nederlanders aan de beweegnorm te laten voldoen, zoals neergelegd in het preventieakkoord (van 50% naar 75%). Dit vraagt om een ferme aanpak met onder andere publiekscampagnes om mensen meer in beweging te krijgen, want de sluiting van sportvoorzieningen tijdens *lockdowns* heeft een (voorlopig blijvend) negatieve invloed gehad op het sport- en beweeggedrag van Nederlanders. Een tweede uitgangspunt betreft de topsport: die kan onder vrijwel alle omstandigheden mogelijk blijven. Topsporters kunnen in bubbels trainen en deelnemen aan wedstrijden. Field labs hebben aangetoond dat bij het invoeren van testbeleid en aanvullende maatregelen sportevenementen voor publiek veilig open kunnen blijven. Sport en bewegen in groepsverband en onder begeleiding heeft voordelen voor onder andere de motivatie van sporters, de sociale contacten, de kwaliteit en de veiligheid. Derde uitgangspunt is daarom dat sport- en beweegvoorzieningen zo lang mogelijk open moeten blijven. De sporteconomie blijft op die manier draaiend zonder – extra – overheidssteun.

Maatregelen voor nu en voor de toekomst

Als de overheid sport- en beweegvoorzieningen zo lang mogelijk open wil houden, dan is het zaak sport en bewegen te verklaren tot essentiële dienstverlening (Wet publieke gezondheid). Dit is nodig totdat het sportstelsel wordt vormgegeven als een publieke voorziening en geborgd wordt in een sportwet.[25] Ook andere *no regret*-maatregelen kunnen overheid en sector nu al samen nemen, zoals het maken van een plan voor aanpak ter bestrijding van de bewegingsarmoede; evenals voor financieel herstel van de sector ten gevolge van de achterstanden van de afgelopen jaren; het aansluiten van sport op het garantiefonds voor de evenementenbranche, en het stimuleren van ventilatiesystemen bij de verduurzaming en renovatie van sportaccommodaties.
Daarnaast kunnen sector en overheid anticiperen op coronamaatregelen die nodig zijn in de zwaardere scenario's, zoals het prepareren van de buitenruimte en buitensportaccommodaties voor flexibel gebruik door gemeenten; het stimuleren van innovatie van het sport- en beweegaanbod (van binnen naar buiten, kleinere groepen, online); het maken van afspraken tussen overheid en branche over topsport in bubbels en over het al niet binnenhalen en organiseren van wedstrijden en evenementen, en *last but not least* het zoveel mogelijk ontzien van de jeugd van 0-27 jaar in alle scenario's, en het gelijk trekken van maatregelen voor de jeugd in zowel onderwijs en buitenschoolse opvang als sport en cultuur.

[24] Furtado et al. 2021; Kiani et al. 2022.
[25] Nederlandse Sportraad 2020